

Otázka na tělo: proč o sobě píše jako o někom jiném ve třetí osobě? Kvůli kamufláži přece ne. Není to nepřírozené? Falešná snaha o objektivitu?

Nesmysl. Nemůže být objektivní, kdo píše o sobě. Ani zdání. Pokus o odstup?! Ten snad, ten je legitimní, jak se říká, když se domáháme něčeho, o čem tušíme, že na to nedosáhneme.

Ale nebude to měnit. Už si zvykl. Hledí na sebe aspoň trošku trošičku jako z výšky. Protože co zažil kdysi dávno, o tom se dá pochybovat, stalo-li se to skutečně jemu. Dnes je jiný člověk. Horší? Lepší? Starší.

Starý.

Tak dlouho roky nepočítal, až ho jejich počet ohromil. Mysli, ty flagelante, na jiné věci. A to je rozkaz! Tak na polibek. První milostný polibek v životě. V necelých patnácti před odchodem na gymnázium. Měřeno klasicky, tedy do kvinty. Na chmelové brigádě. Ves se jmenovala Petrovice. Nocleh na slavnících ve staré stáji, odkud odešly krávy, přinucené neplést se pod kola traktorům, dokazujícím svým rozvážným prdprdprd mílový pokrok ve združstevněném zemědělství po sovětském vzoru, vpravdě nedostižném, haha. Kdo že to tenkrát nadojil nejvíc mléka? Lydie Korabelnikovová? Pokud tedy zrovna tahle stachanovka netkala v továrně na pěti či na osmi stavech. Spíše asi Malininová. Člověku se profláklí hrdinové socialistické práce po takové době pletou.

Však i dnes si víc než ten polibek, podrobnosti a okolnosti, které mu předcházely, vybavuje ešus, který den co den dvakrát vztekle drhnul pískem, protože studená voda z pumpy nestačila na beraní lůj, po němž zbývaly na stěnách hnusné páchnoucí stopy. Krmili je skoro bez výjimky houževnatým starým skopovým. Království za rohlík navíc!

Líba byla nejhezčí děvče ze třídy, to uznával každý. Budou spolu od září dál, do kvinty míří oba. Proto jsou tady, aby prací na chmelnici, na našem zeleném zlatu, vzdali straně a vládě dík, že jim dovolí studovat.

Dívá se po něm bez posměšků, i když moc centimetrů nepobral, možná je o vlas menší než ona. Setmělo se, jdou spolu za ves. Na mez. Do aleje třešní, po kterých zbyly v trávě pecky dávno suché, už nehrozcí, že si od červené šťávy umaže světle modrou sukni. Nebo bílou?

Nedbej na detaily, mladíku.

Odpoledne jim potměšilí, posměvační spolužáci dali zahrát v místním rozhlase. Navlékli to na písničku jakože pro ni od – od Otazníka.

„A teď si, soudružky a soudruzí, vyslechněte polku, kterou dává zahrát naší brigádnici Libuši její tajný ctitel Otazník.“ Polka zněla a Čicháček čili Čička řval na celé kolo bez ohledu na to, že oba učitelé, co s nimi byli, měli okno do světnice v prvním patře otevřené, „já ti ho tam našroubuju, já ti ho tam dám!“

– Ta písnička, zkusil se večer omluvit, že on to nebyl, on že kdyby, tak by vybral tango *Nad Vltavou se stmívá, slunce šlo dávno spát*.

– Jsou to blbci, řekla Líba. A dodala: Sedneme si? Tráva je suchá. Namouduši, ví to dodnes jistě, že opravdu tenkrát svítily hvězdy a semtam nějaká padala, svítila a schvalovala, že se jí naklonil k tváři a ke rtům, a ona mu vyšla vstříc, a sotva se jejich ústa dotkla, Líba Libuška se položila naznak, a on, nechtěl-li se náhle octnout v prázdnu, musel za ní. Marně vzpomíná, jak dlouho ta pusa trvala, to však po zkušenostech celého života ví jistě, že francouzská nebyla. Jazyky nic, drtili si vzájemně jen rty a zuby, až to bolelo. Navíc dnes už nerozhodne, jestli bylo repete. Všechno se zhustilo jen do jednoho historického okamžiku, který trval možná dvě vteřiny, možná deset, možná půl minuty, a nikdy nikdy nikdy už se neopakoval, protože všechno je jednou poprvé a něco i naposled.

Dnes je on chabrus na srdce a Líba na všecko. Váží přes metrák, a to není zlomyslná pointa, kterou vymyslel, to zařídil sám nejlepší režisér život, tenkrát národní umělec a dnes aspoň laureát státní ceny.

Mladí nepoznají, čemu se takovými poznámkami vysmívá. Mají jiný svět, z něhož se do příštího jiného budou po čase zase oni vysmívat těm, kteří přijdou po nich. A znovu si nebudou navzájem rozumět a znovu toho staří budou litovat a mladým to bude putýnka. Aneb jak říkal pan profesor Rudolf Schams, autor čítanek pro první ročník gymnasií z roku 1946, vzpomeňme na něj, my staří pamětníci a študýózové:

– To už tady párkrát bylo, teď to není, ale zas to bude. Tak to říkal. A proto: nemylte se, mladíci a mladice, starým je dobré naslouchat, ne že ne. Škoda, že na to taky přijdete, až bude pozdě.

Maminka.

Myšlenky přilétají, jak se jim zachce, s logikou, bez logiky, podle jakýchsi vnitřních neobjasněných příčin.

Má po ní úsměv, říkali to všichni, co ji znali, přijal to s potěšením jako fakt, o němž se nedebatuje. Celý život si myslel, že byla v manželství s otcem spokojená, snad i šťastná, a teprve když se jí do mozku vetřel nevítaný host Alzheimer, přišly pochybnosti.

Začalo to nevinně. Koupili jí novou automatickou pračku Gorenje, protože česká Romo dosloužila a přestože ve sklepě stále ještě stála i staříčká Skratka, ve které se právalo velké prádlo každý měsíc až tak do jejích šedesáti. S Romkou to pak bylo přece jen rychlejší a pohodlnější, a na lepší si člověk zvykne razdva.

Jenže maminka u nové Gorenje postávala, četla návod, rukou přitom šátrala po knoflících a očíslovaných bodech a – plakala. Napadlo ho, že dojetím nad jejich výdajem, nad synovskou štědrostí, ale bylo to z bezmoci, že požadavkům obsluhy, ač prostým, nedokázala porozumět. Řekla to, přiznala se, „já už jsem blbá“.

Od té chvíle se řítila jakoby z kopce. Když se dívala na televizi a někdo se tam pral nebo se střílelo, nechápala, že to není skutečnost u ní v kuchyni, děsila se, křičela úzkostí, vtažená do děje, s nímž nechtěla mít nic společného. Po nějaký čas to bylo k pobavení, chlácholili ji – mami, to je jen televize. Marně. Snad k tomu přispělo, že se jí zhoršil zrak. Šedý zákal jí odoperovali, ale na tlustá brýlová skla, která měla nosit, ne a ne si přivyknout. A náhle nedovedla ani polykat prášky. Snad že ji v dětství nabádali, aby bonbony nerozkusovala ani nepolykala celé, výslovně se těch barevných kotoučků bála, a když jí je manžel vkládal do úst, ruku mu odstrkovala. A pak ho začala odstrkovat i se sousty, která se jí pokoušel do úst vpravovat, aby vůbec něco snědla, protože ji najednou ani jídlo nelákalo, ba ani salámy, které měla po celý život až hříšně ráda.

A odstrkovala ho neurvale, ba byla schopna žádat „jdi pryč!“ A když si všimla jeho, syna, rozzářila se sice, ale viděla v něm někoho jiného: „Karle!“

Kterého Karla? Nikdo nevěděl.

Kam odcházela? Proč už to nebyla jeho maminka?

A když z toho trápení otec zničehonic umřel, jako by se jí to netklo. Nechyběl jí. Nezeptala se na něj. Jen ty pitomé pilule, a to je ještě hlubší záhada, zase už bez reptání a bez potíží polykala.

Kam se poděla láska manželská? Kde byl domácí soulad, který stavívali oba důchodci na odív, když ještě chodívali na procházky zámeckým parkem a přes celé město šli k jeho bráně na náměstí ruku v ruce jako věční milenci?

Co se to děje v mozku, když tělu poručí změnit chování? Je to nemoc, nebo vnor do záhad úplně jiné minulosti?

Odpoví nám na to sondy vysílané do vesmíru k jiným planetám? Neměli bychom raději vkládat miliardy a miliardy do zkoumání nás samých, kteří jsme tak blízko jeden druhému, a přece nepoznání a tajemní?

Na takové hledání nemáme metody. Člověče, *dočkej času jako husa klasu*. Je brzy? Chodí objevy až tehdy, když doba dozrála, a přijde-li nějaký dřív, je nepochopen, ba zatracen, označen za dílo ďáblovo? A ten se chechtá a strouhá odvěkému protivníkovi na nebesích mrkvičku?

Raději si vzal knížku, zkoušel se začíst, ale záhy ji odložil.

*Maminko, mámo, šel bych rád, na chvíli k vám si zaplakat.*

Škoda, že se nenaučil na kytaru, bez ní si dávnou písničku Jarky Mottla mohl jen myslet, a to ho ukolébalo. Spal spánkem... spravedlivých, nebo nespravedlivých? Může o tom rozhodovat každý sám?

.....

Seděli spolu v italské lodní restauraci na Vltavě nedaleko Mánesa. To bude mastné, ale vem to d'as, peníze budou, my nebudem. Říkala, že tam nedávno byla se svou kolegyní z někdejších studií na Vysoké škole ekonomické. Se Zdenou. Jednou ji s ní viděl. Obě byly tenkrát moc pěkné, ale jeho okouzlení nenašlo odezvu. Až o hodně později v dospělosti. Nečekaně, ale přijal to s povděkem. Už je to, kolik, dobře přes třicet roků.

Hleděl na ni, viděl trpce svěšené koutky úst, ale přes ně si úspěšně vybavoval jejich dávnou svěžest, hladkost tváří, něžnost očí. Tak mladá láska, zvláště marná, zůstává v člověku neporušená, ochotná kdykoli se znovu probudit.

Pili, lépe řečeno usrkávali dvě deci výborného suchého vína ze sklenic zbytečně velkých, jak káže současná móda stolování, a vzpomínali. Řeč tekla o všem možném, chytrém i banálním, snad pod nehmotným příkrovem obavy, že to může být jejich setkání poslední, vždyť chorob přibývá, roky je líp už nepočítat. Také o jejím manželovi mluvili, jestli tehdy nic netušil. A proč byla ochotná být mu nevěrná.

– Já jsem ho milovala. Milovala jsem jen dva z mužů, kteří mi životem prošli. Byl krásnej chlap. Ale příšerně žárlil. Tím druhým jsi byl ty.

– Jako za trest pro něj? zeptal se.

– To ne. Snad z touhy po vyváženosti. Když tak zuřil jen kvůli mužským pohledům, které já neumím odvracet, ať má proč! A ty, když jsme se tenkrát v Ústí potkali, když jsi mě poznal a tak úžasně ses z toho sesypal, byls dojemně neodolatelný.

– Tvá dcera je mu podobná. Tu jsi mi ukázala, jeho ne. Akorát na fotce.

– Já měla za to, že jste se viděli. Aspoň jednou?

– Ne. To bych byl neunesl.

– Myslela jsem na chalupě. Tam jsem tě přece přivezla autem.

– Ale on tam nebyl. Ani tam neměl bejt. Blázni jsme byli, ale drží hazardéři ne. Ty to tam máš ráda, vid'?

– Postavili jsme to spolu vlastníma rukama. Jak můžu, utíkám tam. A on...

– Co?

– Chci ti to říct, ale bojím se. Aby sis nemyslel, že jsem se pomátla.

Mlčel, nenaléhal, čekal.

– Poslední dva tři roky byly jedna hrůza. Rakovina je strašná. Často se divím, že jsem ještě tady.

V té chvíli se rozezněly sirény. Poledne a první středa v měsíci, zkouška výstražného signálu.

– Urnu jsem měla doma. Pěknou, nerezovou. Jen takovou si zaslouží.

– Měla? Něco se s ní stalo?

– Odvezla jsem ji nahoru, do našeho pravého domova. Povzdechla si. Nikomu jsem to neřekla, ale ty... Třeba o tom napíšeš.

Je to k podivu, ale i zvědavost je někdy trpělivá. Upil vína, utřel si rty ubrouskem. Copak se asi dozví?

– Ani Evě.

Eva je její dcera, vdaná. Bydlí v Praze, jsou bohatí, ale čistě a legálně.

– Dala jsem si ho na stolek do haly. Do trvalého stínu, slunce tam nepříjde. A když jsem k němu pak nesla vázu s růží a dotkla se jí, byla teplá.

– Růže?

Pitomý žert.

– Promiň.

Tkvěl na jejích rtech, sám nebyl schopen promluvit.

– Rozklepala jsem se. Vyděsilo mě to. Potěšilo. Bála jsem se znovu sáhnout, ale bylo to tak. Teplá jako hrníček s čajem, když ho zčerstva naliješ z konvice. Jsem magor?

– Určitě ne. To tě nesmí ani napadnout.

– Pak přijela Eva. S mužem a s Jendou, to je vnuk. Ti šli okamžitě na houby, oba jsou jimi posedlí, a Eva si hned všimla urny i růže. Dávala jsem tam obden novou, ale to zteplání už se neopakovalo, tak jsem sama sebe přesvědčila, že jsem měla halucinaci. A teď jsem najednou uslyšela...

– Mami? Ta urna je teplá!

– Málem to se mnou fláкло. Tak žádné mámení. Ale neřekla jsem nic, jen jsem protočila oči, jako že holka, co sílíš, a ona, zřejmě taky vyděšená, že prý jde radši vybalit věci z kufru. Mám jí to povědět? Že se nemýlila? Že nám chtěl oběma poděkovat za ten opožděný návrat domů? Co jí měl poradit? Na cizí lodi v cizím městě Praze, která je sice magická, ale od jejího mrtvého muže daleko, a on tu ani nestudoval?

Zbaběle se vylhal:

– To musíš sama. Já bych se jí svěřil, protože když člověk pochybuje o svém zdravém

rozumu, je lepší, jsou-li na to dva. Ale hlavně jednou provždy – já ti věřím! Každé slovo a každý pocit. A jsem rád, že k sobě pořád trochu patříme.

---

Údajně to je hotová věc. Nepochybuji.

Podepsal jim to a byl agentem pod krycím jménem Stožár. Nebo Požár. Gabriela to viděla na vlastní oči. Na oficiálním lejstru. Může si to dohledat.

Jenže jemu se nechtělo a nechce. K srdci mu ten člověk nepřiostl, ačkoli se znali víc než půlstoletí. A byli si profesně blízko, často spolu na témže poli, v téže zahrádce. Kdysi ho měl docela rád, jenže z toho byla láska zhrzená. Dals přednost jinému kamarádu, jinému spolupracovníkovi, užij si to, hajzle.

Koneckonců dobře. Spolu by nenapsali ani řádek. Protože kdyby nebylo po jeho, po Stožárovu, žádná věta by nebyla dost dobrá. Dva malí kohoutci na jednom smetišťátku, to je špatně. Vždycky musí být jeden větší a vůdčí. Aby fungovala hierarchie. Úcta. Polemika. Tříbení. Semtam i vzpoura, prosím, a pak zas ohon stáhnout.

Proto to těm druhým dvěma fungovalo. Psali ostošest, vydávali ostosedm. Velký a malý. Tolerantní (nebo se tolerantně tvářící) nápaditější skoro dvoumetrovy, a s ním a vedle něho Stožár. Paradoxní krycí jméno. Ne přímo trpaslík, ale rodem z těch napoleonů, co musí mít aspoň boty s vysokými podpatky.

Jenomže Gabriela, ta patřila ke třetímu. K Mirkovi. Taky vysokému, nekompromisnímu. Se Stožárem byl na kordy, jen se na sebe podívali, a bylo rozhodnuto. Míra mu říkal *Hnipírdo*.

Ale proč jim teď při vzpomínání a rozmýšlení a posuzování mění jména? Vnitřní cenzura je železná košile.

Nebo je to ohleduplnost k napadenému, když už se nemůže bránit? Jestlipak se tam někde v očištění ti dva na sebe pořád mračí? Tenkrát, když ještě šlo o živobytí, říkával si, že pokud někdo ze známých donáščí estébákům, tak on. Jak mohl dostat velký byt div ne naproti orloji a přes chodbu ještě garsonku k tomu? Na dekret! Žádná družstevní výstavba. Že by někoho uplatil, na to tenkrát ještě neměl. A kromě toho byl držgrešle. Cigarety kouřil zásadně cizí. A k tomu přidával kázání, jak je to nezdravé a on že jen tak, jen svátečně, když je příležitost. Líp se debatuje, jde-li z nozder dým. Bylo tenkrát dráždivé mít na něj podezření, oni okolo si mohli připadat jako hrdinové na tenkém ledě.

Ale jistotu nechce. Jako by to definitivně znectilo jejich pohodové vysokoškolské mládí. Tenkrát si připadali všichni na jedné spolehlivé palubě. Nerozhoupaní. Solidární. Sniví. Vydávali časopis. Časopísek. Vraťte nám Ježíška, na Sibiř s Dědou Mrázem! Jeden za

všechny, všichni za jednoho.

Jakmile se to nařčení poprvé objevilo, tehdy hned po devadesátém roce v Cibulkových seznamech, běžel s tím za skoro dvoumetrovým, co ty na to?

– Já tomu nevěřím.

Bodejt' by věřil, když už měli společnou firmu. Zeptáme se ho přímo?

– To by ho ranilo!

Pro něj asi pořád platí, že o mrtvých jen dobré. Je to nesmysl, ale ohání se tím kdekdo. Proto jsme u nás vlastně jen samí slušňáci. Bezúhonní. V tom srabu jsme si na sebe zvykli. Je div, že jsme zatím aspoň z veřejných prostorů neodstranili zrcadla. Odpusť, Gabrielo, zaprosil v duchu. Věřím ti, ale aspoň jedno procento nejistoty mi ponech. To mi dovol. Jsme zkrátka z poznamenané generace. Že je nějak poznamenaná každá? Máš pravdu. Tak tuplem: co s tím? Gabriela, Mírek, Stožár-Požár, Dvoumetrový, samé inkognito. Hezky česky.

.....

Nejen ošklivé, i hezké budovy nás přežijí. A pokud nejsou poznamenány dějinami, což ovšem taky nemusí být výhra, zapomene se i to, kdo je postavil a kdo v nich žil. Je nezbytné, ale těžké smířit se s tím. Zvláště když budoucí jasný osud svého domu, třebaže zatím nekonkrétní, vidíme jako na dlani a nejsme mocni ho změnit, jakkoli bychom rádi. Vždyť jsme to měli po léta naplánováno jinak! Tvrdá skutečnost náhle neodpovídá představě. Život je věčná změna, a my jsme nenapravitelná trdla.

Tohle je kardinální problém lpění a nelpění. Výteční myslitelé, co jich žilo-bylo na všech světa šířkách, pokud dovedli zúročit své zkušenosti, vytýčili jako podmínku člověčího štěstí jednu z nejdůležitějších zásad: nelpění. Kromě jiných samozřejmě.

Dům, jednopatrový s rovnou střechou, takže bez půdního prostoru, o třech místnostech a příslušenství ve zvýšeném přízemí a o dvou plus s týmž příslušenstvím v patře (tam navíc s terasou, kterou po sedmdesáti letech dědicové zasklili, aby přes narušenou podlahu nezatékalo do přízemního pokoje pod ní), ten dům byl otcovou chloubou.

*Postav dům, zasad' strom, zplod' syna!* Všecko splnil, nic nechybělo. Stromů zasadil dokonce víc, syn zůstal osamocen, ale byl, dcera naopak žádná, ale tu ani tradiční okřídlený příkaz nežádal. Jak stárnul, svěřoval se s hlavní starostí svého ega spíš jen tak mezi řečí.

– Ty to stejně jednou prodáš, až tady s maminkou nebudeme.

Syn se ohrazoval, že čím se to tatínek trápí, proč se děsí, jeho (syna) ať život zanes kamkoli, vilka zůstane v rodině, má přece dva kluky.

A s manželkou to plánovali odkázat tomu mladšímu, který studoval konzervatoř, a bylo jasné,

že komediantské řemeslo vždycky bylo a vždycky bude bída s nouzí. I když jsou výjimky.

Jenže otec se rád děsil, rád se oháněl horší vyhlídkou, aby byl ujišťován o opaku. A syn, i když ani zdaleka nebyl s tatínkem na jedné lodi, to skutečně bral jako závazek a slib. Proč? Bůh sud'. Snad ze sentimentality, snad trochu jako náhražku za to, že si spolu příliš nerozuměli. Nic nového pod sluncem.

Pár roků na to pak zčistajasna – nejmladší pokolení se třemi malými dětmi bydlelo v krajském městě v třípokojovém bytě v osobním vlastnictví – přišla manželka s novinou. Mladí se jí svěřili, že by rádi koupili rodinný dům přímo tam, ne nutně ve středu, ale třeba na okraji krajské metropole. A dodala, že by jim v tom měli pomoci, založit je, doplatit, co bude zbývat jako pohledávka za nový domov. Už si ho vyhlídli. Mnohem větší než ten dědečkův, který je bohužel třicet kilometrů daleko.

Babo, rad'! Že by některý ze synů – už jim táhlo na padesát – byl ochoten starat se o další nemovitost na venkově, s tím se dalo těžko počítat. Odkázat jim ji byla by tedy v nové situaci spíš zlomyslnost a neúnosná zátěž. Ale když ji ze zákona půl napůl zdědí oba, nezbude než prodat a o peníze se rozdělit.

Dědečkovi nové generace se to nelíbilo. Zas nesplní jeden slib, který dal. A bylo mu to líto. Prodat své vlastní dětství a mládí? Ted' už i stáří? Tátovo dílo, na které byl tak hrdý, odevzdat do cizích rukou?

Mlčel, ale užíral se tím. Ti mladí nemají sebemenší smysl pro tradici, pro poslušnost. Nechápu, oč silnější se musí cítit všichni, kteří kdy mohli vystopovat předky usedlé na stále téže hroudě a pod stále stejnou střechou: *My žijeme pokolení za pokolením už po čtyři, už po šest generací tady, kde je půda skropena naší vlastní krví a naším potem.*

Tady nemohla být o potu a krvi řeč, ale sentimentální lítost se tím nemenšila. Protože byl odjakživa velkým čtenářem románů naplněných osudovými rozhodnutími, napadlo ho dokonce, jestli by výmluvným řešením nebylo stárnoucí vilku podpálit. Po nás potopa, zklamal jsem, neschopen udržet majetek předků v rodě. Zvláště když on sám získal svůj pražský byt tím, že mu děda s babičkou odkázali rodný domek, on ho po dohodě s otcem prodal a peníze za něj mu posloužily nejdřív k družstevní garsonce a později ve změněných poměrech k půdní výstavbě větší bytové jednotky v Praze. Byly dny, kdy se za to styděl, obviňoval se z nerozumu a nevděku. A ted' má dát souhlas, aby se situace opakovala v další generaci? Táta se v hrobě obrátí a přijde ho strašit, zvedat varovný prst, kývat hlavou, „vidíš, ničeho si vy mladší neumíte vážít, jste povrchní a rozhazovační, ještě že jsem se toho nedožil!“

Takové myšlení není moudré, ani co by se za nehet vešlo. Tak to přece nejde brát! Život



rozdal karty jinak, jen blázen by se marně bránil. Majitelé domů se mění, ale zákon o zachování energie zůstává v platnosti. Zdi k tomu ani nepípnou. Žijeme tak, jak to je nejvýhodnější. Minulosti patří vděčnost, to určitě, a upřímná, avšak dnešek je nám bližší než včerešek, protože jen dnešek je náš, ten prožijeme se ctí bez ohledu na pošetilé představy nezralého mládí nebo ješitného odcházejícího stáří. Žijte blaze tam, kde jste si to vybrali, děti moje, nejste uvázaní ani k mému plotu, ani k mému stolu.

Ale bylo to u nás doma pěkné. Škoda.